A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2017. november 23.* [i]

„Előzetes döntéshozatal – Verseny – A szolgáltatásnyújtás szabadsága – A munkadíjak minimális összegeinek valamely ügyvédi szakmai szervezet általi meghatározása – A bíróságokkal szembeni azon tilalom, hogy az e minimális összegeknél alacsonyabb összegű munkadíjak megtérítését rendeljék el – Olyan nemzeti szabályozás, amely a hozzáadottérték-adót (héa) a valamely szabad foglalkozás gyakorlása során nyújtott szolgáltatás ára részének tekinti”

A C-427/16. és C-428/16. sz. egyesített ügyekben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmek tárgyában, amelyeket a Sofiyski rayonen sad (szófiai kerületi bíróság, Bulgária) a Bírósághoz 2016. augusztus 1-jén érkezett, 2016. április 26-i határozataival terjesztett elő

a „**CHEZ Elektro Bulgaria” AD**

és

Yordan Kotsev (C-427/16),

valamint

a „**FrontEx International” EAD**

és

Emil Yanakiev (C-428/16)

között folyamatban lévő eljárásokban,

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: R. Silva de Lapuerta tanácselnök, C. G. Fernlund, J.-C. Bonichot, S. Rodin (előadó) és E. Regan bírák,

főtanácsnok: N. Wahl,

hivatalvezető: M. Aleksejev tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2017. június 1-jei tárgyalásra,

* Az eljárás nyelve: bolgár.

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– a „CHEZ Elektro Bulgaria” AD képviseletében K. Kral és K. Stoyanova, meghatalmazotti minőségben,

– a „FrontEx International” EAD képviseletében A. Grilihes, meghatalmazotti minőségben,

– a ciprusi kormány képviseletében D. Kalli, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Bizottság képviseletében L. Malferrari, I. Zaloguin és P. Mihaylova, meghatalmazotti minőségben,

tekintettel a főtanácsnok meghallgatását követően hozott határozatra, miszerint az ügy elbírálására a főtanácsnok indítványa nélkül kerül sor,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek az EUMSZ 56. cikk (1) bekezdésének és az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének, valamint az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről szóló, 1977. március 22-i 77/249/EGK tanácsi irányelv (HL 1977. L 78., 17. o., magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 1. kötet, 52. o.) és a közös hozzáadottértékadó-rendszerről szóló, 2006. november 28-i 2006/112/EK tanácsi irányelv (HL 2006. L 347., 1. o.) értelmezésére vonatkoznak.

2 E kérelmeket a „CHEZ Elektro Bulgaria” AD és Yordan Kotsev (C-427/16. sz. ügy), valamint a „FrontEx International” EAD és Emil Yanakiev (C-428/16. sz. ügy) között fizetési meghagyás kibocsátása iránti olyan kérelmek tárgyában folyamatban lévő jogviták keretében terjesztették elő, amelyek többek között ügyvédi munkadíj és jogtanácsosi díj megtérítésére irányulnak.

Jogi háttér

Az uniós jog

3 A 2006/112 irányelv 78. cikke első bekezdésének a) pontja így rendelkezik:

„Az adóalap részét képezik a következő tényezők:

a) adók, vámok, díjak, illetékek és más kötelező jellegű befizetések, kivéve magát a [hozzáadottérték-adót (héát)];

[…]”

4 A 77/249 irányelv 1. cikke (1) bekezdésének első albekezdése szerint:

„Ez az irányelv az alábbiakban megállapított korlátokkal és feltételekkel, a szolgáltatásnyújtás formájában megvalósuló ügyvédi tevékenységekre alkalmazandó.”

A bolgár jog

5 A Grazhdanski protsesualen kodeks (polgári perrendtartás, a továbbiakban: GPK) 78. §-a így rendelkezik:

„(1) A felperes által fizetendő díjak, eljárási költségek és ügyvédi munkadíjak – amennyiben rendelkezett ügyvéddel – olyan arányban terhelik az alperest, amilyen arányban helyt adtak a követelésnek.

[…]

(5) Amennyiben az egyik fél által fizetett ügyvédi munkadíj az ügy tényleges jogi és ténybeli bonyolultságához képest túlságosan magas, a bíróság az ellenérdekű fél kérelmére ennyiben megállapíthat alacsonyabb költségeket, de azok nem lehetnek alacsonyabbak [a Zakon za advokaturata (az ügyvédekről szóló törvény)] 36. §-a szerint meghatározott alsó határnál.

[…]

(8) Jogtanácsosi képviselet esetén a jogi személyeket és az egyéni vállalkozókat is megilleti az ügyvédi díjnak a bíróság által elrendelt megtérítése.”

6 Az ügyvédekről szóló törvény 36. §-ának (1) és (2) bekezdése szerint:

„(1) Az ügyvéd vagy az Európai Unió valamely másik tagállamának ügyvédje munkája után díjazásra jogosult.

(2) A munkadíj összegét az ügyvéd vagy az Európai Unió valamely másik tagállamának ügyvédje és az ügyfél között létrejött szerződés határozza meg. Ennek az összegnek arányosnak és igazoltnak kell lennie, és nem lehet alacsonyabb a Vissh advokatski savet [(legfelsőbb ügyvédi tanács, Bulgária)] rendeletében a megfelelő típusú tevékenység esetén előírtnál.”

7 E törvény 118. §-ának (3) bekezdése így rendelkezik:

„A legfelsőbb ügyvédi tanács tagjának az ügyvédi kamara azon tagjai választhatók, akik legalább tizenöt év ügyvédi szakmai tapasztalattal rendelkeznek.”

8 Az említett törvény 121. §-ának (1) bekezdése így rendelkezik:

„A legfelsőbb ügyvédi tanács elfogadja a törvényben és az ügyvédekre vonatkozó etikai jogszabályokban meghatározott rendeleteket.”

9 Ugyanezen törvény 132. §-a szerint:

„A fegyelmi vétség a jelen törvényből és az ügyvédekre vonatkozó etikai jogszabályokból, a legfelsőbb ügyvédi tanács rendeleteiből és határozataiból, valamint az ügyvédi tanácsok és közgyűlések határozataiból eredő kötelezettségek vétkes megsértése, valamint

[…]

5. az ügyféllel a legfelsőbb ügyvédi tanács rendeletében a megfelelő típusú tevékenység esetén előírtnál alacsonyabb díjazásban való megállapodás, kivéve azokat az eseteket, amikor a jelen törvény és a rendelet ilyen lehetőséget biztosít.”

10 A Naredba nº 1 za minimalnite razmeri na advokatskite vaznagrazhdenia (az ügyvédi munkadíjak alsó határáról szóló 1. sz. rendelet, a továbbiakban: 1. sz. rendelet) 1. §-a így rendelkezik:

„Az ügyvéd által nyújtott jogi segítségért járó díj összege az ügyféllel kötött írásos szerződésen alapuló, szabad megegyezés tárgyát képezi, de nem lehet alacsonyabb a jelen rendeletben a megfelelő típusú segítség esetére meghatározott alsó határnál.”

11 Az 1. sz. rendelet 7. §-ának a (2) bekezdése 1. pontjával összefüggésben értelmezett (5) bekezdéséből kitűnik, hogy az alapeljárások tárgyát képezőhöz hasonló ügyek vonatkozásában a munkadíjak e minimális összege 300 bolgár leva (BGN) (hozzávetőleg 154 euró).

12 Az említett rendelet kiegészítő rendelkezéseinek 2a. §-a így rendelkezik:

„A [Zakon za danak varhu dobavenata stoynost (a hozzáadottérték-adóról szóló törvény)] értelmében nyilvántartásba nem vett ügyvédek esetében a jelen rendelet szerinti munkadíj összege nem tartalmaz hozzáadottérték-adót, míg a nyilvántartásba vett ügyvédek esetében a jelen rendelet szerinti munkadíj után hozzáadottérték-adó fizetendő, és az az ügyfél által fizetendő ügyvédi munkadíj elválaszthatatlan részét képezi.”

Az alapeljárások és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

C-427/16. sz. ügy

13 A CHEZ Elektro Bulgaria fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet nyújtott be a kérdést előterjesztő bírósághoz, amelyben azt kérte, hogy e bíróság kötelezze Y. Kotsevet arra, hogy fizessen meg a CHEZ Elektro Bulgaria részére többek között 60 BGN összeget ügyvédi munkadíj jogcímén.

14 Mivel ez utóbbi összeg alacsonyabb az 1. sz. rendeletben meghatározott minimális összegnél, a kérdést előterjesztő bíróság emlékeztet arra, hogy az említett rendeletben előírtnál alacsonyabb díjazásban történő megállapodás az ügyvédekről szóló törvény értelmében fegyelmi vétségnek minősül. Jóllehet igaz, hogy ha az ügyvédi munkadíj az ügy tényleges jogi és ténybeli bonyolultságához képest túlságosan magas, a bolgár bíróságok a költségek e része tekintetében perköltség jogcímén elrendelhetik ennél kisebb összeg megtérítését is, ez utóbbi összeg nem lehet alacsonyabb a minimális összegnél.

15 A kérdést előterjesztő bíróság jelzi, hogy a C-427/16. sz. ügy különbözik a 2006. december 5-i Cipolla és társai ítélet (C-94/04 és C-202/04, EU:C:2006:758), valamint a 2002. február 19-i Arduino ítélet (C-35/99, EU:C:2002:97) alapjául szolgáló ügytől. A bolgár jogszabályok ugyanis a legfelsőbb ügyvédi tanácsot – amelynek valamennyi tagját az ügyvédek választják maguk közül – anélkül jogosítják fel a munkadíjak alsó határának megállapítására, hogy az állami hatóságok azt bármilyen módon ellenőriznék.

16 A kérdést előterjesztő bíróság e tekintetben pontosítja, hogy a legfelsőbb ügyvédi tanács vállalkozások társulásaként jár el.

17 A kérdést előterjesztő bíróság végül hozzáteszi, hogy az 1. sz. rendelet kiegészítő rendelkezéseinek 2a. §-a szerint a hozzáadottérték-adóról szóló törvény értelmében nyilvántartásba nem vett ügyvédek munkadíjának összege nem tartalmaz héát. A nyilvántartásba vett ügyvédek esetében a fizetendő héát a munkadíj után kell kiszámítani, és azt az ügyfél által fizetendő munkadíj elválaszthatatlan részének kell tekinteni, amely munkadíjat így meg kell növelni a 20% mértékű héával. A héának a munkadíjba történő e belefoglalása azzal a következménnyel jár, hogy ezt az adómértéket ismét hozzá kell számítani a munkadíjhoz, mivel megváltozik az adóalap. A kérdést előterjesztő bíróság úgy ítéli meg,

hogy az 1. sz. rendelet kiegészítő rendelkezéseinek 2a. §-a összekeveri a szolgáltatás „árának” és az „adónak” a 2006/112 irányelv 1. cikke szerinti fogalmait. E bíróság szerint e két fogalomnak sem az alapja, sem pedig a címzettje nem ugyanaz.

A C-428/16. sz. ügy

18 Fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmében a FrontEx International azt kérte a kérdést előterjesztő bíróságtól, hogy kötelezze E. Yanakievet arra, hogy fizessen meg a FrontEx International részére többek között 200 BGN összeget jogtanácsosi díj jogcímén.

19 A követelt összeg alacsonyabb az 1. sz. rendeletben meghatározott 300 BGN minimális összegnél.

20 A kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy a jogtanácsosok munkáltatói az ügyvédi tevékenységgel versenyhelyzetben lévő tevékenységet folytatnak. Következésképpen felmerül a kérdés, hogy összhangban van-e a 77/249 irányelvvel, valamint az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésével a GPK azon rendelkezése, amely a jogtanácsosoknak az ügyvédi díjra való jogosultságot biztosít.

21 E feltételek mellett a Sofiyski rayonen sad (szófiai kerületi bíróság, Bulgária) akként határozott, hogy felfüggeszti az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő, a két ügyben egymással megegyező kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„1) Ellentétes-e az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésével (a verseny megakadályozásának, korlátozásának vagy torzításának tilalma) [az ügyvédekről szóló törvény] 36. § -ának (2) bekezdése, amely szerint a szabad foglalkozást gyakorló vállalkozások társulása (legfelsőbb ügyvédi tanács) mérlegelési mozgástérrel rendelkezik a tekintetben, hogy az állam által rá ruházott hatáskörénél fogva előre meghatározza az ezen vállalkozások által nyújtott szolgáltatások árának (ügyvédi munkadíj) alsó határát?

2) Az 1. kérdésre adandó igenlő válasz esetén: ellentétes-e az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésével a [GPK] 78. §-a (5) bekezdésének vége (abban a részében, amelyben e szabályozás nem engedi meg az ügyvédi munkadíj meghatározott alsó határ alá történő csökkentését)?

3) Az 1. kérdésre adandó igenlő válasz esetén: ellentétes-e az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésével [az ügyvédekről szóló törvény] 132. §-ának 5. pontja (e törvény 136. §-a (1) bekezdésének alkalmazására tekintettel)?

4) Ellentétes-e az EUMSZ 56. cikk (1) bekezdésével (a szolgáltatásnyújtás szabadsága korlátozásának tilalma) [az ügyvédekről szóló törvény] 36. §-ának (2) bekezdése?

5) Ellentétes-e az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésével a [GPK] 78. §-ának (8) bekezdése?

6) Ellentétes-e a 77/249/EGK irányelvvel a [GPK] 78. § -ának (8) bekezdése (a jogtanácsosok által képviselt személyek ügyvédi munkadíj iránti jogosultsága tekintetében)?

7) Ellentétes-e a [2016/112] irányelvvel az 1. sz. rendelet kiegészítő rendelkezéseinek 2a. §-a, amely lehetővé teszi, hogy a szabad foglalkozás gyakorlásának keretében nyújtott szolgáltatás ára részének tekintsék a [héát] (a [héának] az esedékes ügyvédi munkadíj részeként való beszámítása tekintetében)?”

22 A Bíróság elnöke 2016. szeptember 14-i végzésével az írásbeli és a szóbeli szakasz lefolytatása, valamint az ítélet meghozatala céljából elrendelte a C-427/16. és C-428/16. sz. ügyek egyesítését.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az elfogadhatóságról

23 Az Európai Bizottság felveti azt a kérdést, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett elsőtől hatodik kérdés elfogadható-e.

24 A Bizottság megjegyzi, hogy az eljáró bíróság nem rendelkezik hatáskörrel arra, hogy a ténylegesen megfizetett összeget meghaladó összegről bocsásson ki fizetési meghagyást. Ezenkívül előadja: az, hogy az 1. sz. rendeletben megállapított minimális összegnél alacsonyabb díjazásban történő megállapodás fegyelmi vétségnek minősül, a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint nem biztosít megfelelő alapot arra, hogy előzetes döntéshozatal keretében értelmezést kérjenek.

25 E tekintetben különbséget kell tenni egyrészt az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első, második, harmadik, ötödik és hatodik kérdés elfogadhatósága, másrészt pedig az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdés elfogadhatósága között.

26 Először is, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első, második, harmadik, ötödik és hatodik kérdést illetően emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság és a nemzeti bíróságok között az EUMSZ 267. cikk szerinti együttműködés keretében kizárólag az ügyben eljáró és a meghozandó határozatért felelős nemzeti bíróság feladata annak eldöntése, hogy az ügy sajátos jellemzőire tekintettel az ítélet meghozatalához szükség van-e az előzetes döntéshozatalra, és hogy a Bíróságnak feltett kérdések relevánsak-e. Következésképpen, ha a feltett kérdések az uniós jog értelmezésére vonatkoznak, a Bíróság főszabály szerint köteles határozatot hozni (2017. július 26-i Persidera ítélet, C-112/16, EU:C:2017:597, 23. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

27 A fentiekből következik, hogy a nemzeti bíróság által saját felelősségére meghatározott jogszabályi és ténybeli háttér alapján – amelynek helytállóságát a Bíróság nem vizsgálhatja – az uniós jog értelmezésére vonatkozóan előterjesztett kérdések releváns voltát vélelmezni kell. A Bíróság csak akkor utasíthatja el a nemzeti bíróság által előterjesztett kérelmet, ha az uniós jog kért értelmezése nyilvánvalóan semmilyen összefüggésben nincs az alapügy tényállásával vagy tárgyával, ha a probléma hipotetikus jellegű, vagy ha nem állnak a Bíróság rendelkezésére azok a ténybeli vagy jogi elemek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az elé terjesztett kérdésekre hasznos választ adhasson (2017. július 26-i Persidera ítélet, C-112/16, EU:C:2017:597, 24. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

28 A jelen ügyben az előzetes döntéshozatal iránti kérelmekből kitűnik, hogy az ügyvédi munkadíj és a jogtanácsosi díj azon perköltségek részét képezi, amelyek tárgyában a kérdést előterjesztő bíróságnak határoznia kell.

29 Következésképpen nem tűnik nyilvánvalónak, hogy az uniós jog kért értelmezése nem lenne semmilyen összefüggésben az alapügyek tényállásával és tárgyával, továbbá hogy a probléma hipotetikus jellegű lenne.

30 Ezenkívül a Bíróságnak nem az a feladata, hogy a nemzeti jogszabályi rendelkezések értelmezése tárgyában határozzon, az ilyen értelmezés ugyanis a nemzeti bíróságok kizárólagos hatáskörébe tartozik (2017. június 14-i Online Games és társai ítélet, C-685/15, EU:C:2017:452, 45. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

31 Így az a kérdés, hogy a kérdést előterjesztő bíróság kibocsáthat-e a ténylegesen megfizetett összegnél magasabb összegű díjazásról szóló fizetési meghagyást, a nemzeti jog körébe tartozó olyan kérdésnek minősül, amelynek eldöntése nem tartozik a Bíróság hatáskörébe, és amelyet egyedül az alapjogviták tárgyában eljáró nemzeti bíróságnak kell mérlegelnie.

32 A fentiekből következik, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első, második, harmadik, ötödik és hatodik kérdés elfogadható.

33 Másodszor, ami az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdést illeti, a kérdést előterjesztő bíróság azt kívánja megtudni, hogy az EUMSZ 56. cikk (1) bekezdésével ellentétes-e az alapügyben alkalmazandóhoz hasonló olyan nemzeti szabályozás, amely nem teszi lehetővé az ügyvéd és az ügyfele számára, hogy olyan összegű díjazásban állapodjanak meg, amely alacsonyabb a legfelsőbb ügyvédi tanácshoz hasonló ügyvédi szakmai szervezet által elfogadott rendeletben megállapított minimális összegnél.

34 E tekintetben, amennyiben a feltett kérdés az alapügyekben szereplő jogszabálynak az EUM-Szerződésnek a szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó rendelkezéseivel való összeegyeztethetőségére vonatkozik, hangsúlyozni kell, hogy azok nem alkalmazandók azokra a helyzetekre, amelyek minden eleme egyetlen tagállamon belül valósul meg (2016. december 8-i Eurosaneamientos és társai ítélet, C-532/15 és C-538/15, EU:C:2016:932, 45. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

35 A Bíróság korábban már kimondta, hogy az EUM-Szerződés szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó cikkei, valamint az alapügyek – amelyek minden eleme az érintett tagállamon belül valósul meg – körülményei közötti kapcsolatot lehetővé tevő konkrét tényezőknek az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kell kitűnniük (2016. december 8-i Eurosaneamientos és társai ítélet, C-532/15 és C-538/15, EU:C:2016:932, 46. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

36 Következésképpen az olyan helyzetben, amelynek minden eleme az érintett tagállamon belül valósul meg, a kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy a Bíróság eljárási szabályzatának 94. cikkében megkövetelteknek összhangban jelezze a bíróságnak, hogy – a tisztán belső jellege ellenére – az előtte folyamatban lévő jogvita milyen, az alapvető szabadságokra vonatkozó uniós jogi rendelkezésekkel való kapcsolódási elemet tartalmaz, amely a kért előzetes döntéshozatali értelmezést e jogvita megoldásához szükségessé teszi (2016. december 8-i Eurosaneamientos és társai ítélet, C-532/15 és C-538/15, EU:C:2016:932, 47. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

37 A jelen ügyben az előzetes döntéshozatal iránti kérelmekből nem tűnik ki, hogy az alapjogvitákra jellemző, az e jogvitákban részt vevő felekkel vagy azok tevékenységeivel összefüggő olyan körülmények állnának fenn, amelyek nem csupán Bulgárián belül valósulnak meg. Ezenkívül a kérdést előterjesztő bíróság nem jelöli meg, hogy az említett jogviták a tisztán belső jellegük ellenére milyen módon tartalmaznak az alapvető szabadságokra vonatkozó uniós jogi rendelkezésekkel való olyan kapcsolódási elemet, amely a kért előzetes döntéshozatali értelmezést ugyanezen jogviták megoldásához szükségessé teszi.

38 E körülményekre tekintettel meg kell állapítani, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelmek nem tartalmaznak olyan konkrét elemeket, amelyek alapján meg lehetne állapítani, hogy az EUMSZ 56. cikk az alapügyek jogvitáinak körülményei között is alkalmazandó lenne.

39 A fenti megfontolásokra tekintettel meg kell állapítani, hogy a negyedik kérdés elfogadhatatlan.

Az első, második és harmadik kérdésről

40 Első, második és harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kívánja megtudni, hogy az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésével együttesen értelmezett EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését akként kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az alapeljárásban alkalmazandóhoz hasonló olyan nemzeti szabályozás, amely egyrészt nem teszi lehetővé az ügyvéd és az ügyfele számára, hogy olyan összegű díjazásban állapodjanak meg, amely alacsonyabb a legfelsőbb ügyvédi tanácshoz hasonló ügyvédi

szakmai szervezet által elfogadott rendeletben megállapított minimális összegnél, annak terhe mellett, hogy ezen ügyvéddel szemben fegyelmi eljárás indul, másrészt pedig nem engedi meg a bíróságnak, hogy az e minimális összegnél alacsonyabb összegű munkadíj megtérítését rendelje el.

41 A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából az következik, hogy az EUMSZ 101. cikk, noha csakis a vállalkozások tevékenységét érinti, és nem vonatkozik a tagállamoktól származó törvényi vagy rendeleti intézkedésekre, e cikk – az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésével együttesen értelmezve, amely az Unió és a tagállamok közötti együttműködési kötelezettséget rögzíti – kötelezi a tagállamokat arra, hogy ne hozzanak vagy ne tartsanak hatályban olyan – akár törvényi, akár pedig rendeleti – intézkedéseket, amelyek alkalmasak arra, hogy a vállalkozásokra vonatkozó versenyszabályok hatékony érvényesülését gátolják (2016. szeptember 21-i Etablissements Fr. Colruyt ítélet, C-221/15, EU:C:2016:704, 43. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

42 Az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésével összefüggésben értelmezett EUMSZ 101. cikket sérti az, ha valamely tagállam előírja vagy előnyben részesíti az EUMSZ 101. cikkel ellentétes kartellek kötését, vagy az ilyen kartellek hatását erősíti, vagy pedig ha a saját szabályozásának állami jellegét megszünteti azáltal, hogy a gazdasági jellegű beavatkozással kapcsolatos döntések meghozatalának felelősségét magán piaci szereplőkre ruházza (2016. szeptember 21-i Etablissements Fr. Colruyt ítélet, C-221/15, EU:C:2016:704, 44. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

43 Ez nem így van olyan helyzetben, amelyben a díjszabások a törvény által meghatározott közérdekű kritériumok tiszteletben tartásával kerülnek rögzítésre, a hatóságok pedig a díjszabások jóváhagyásával vagy rögzítésével kapcsolatos jogosultságaikat nem ruházzák át magán gazdasági szereplőkre, még ha a gazdasági szereplők képviselői nincsenek is kisebbségben az e díjszabásokra javaslatot tevő bizottságon belül (lásd ebben az értelemben: 2014. szeptember 4-i API és társai ítélet, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 és C-208/13, EU:C:2014:2147, 31. pont).

44 Először is, ami azt a kérdést illeti, hogy az alapeljárásban alkalmazandó szabályozás előírja vagy előnyben részesíti-e a magán gazdasági szereplők közötti kartell megkötését, meg kell állapítani, hogy a legfelsőbb ügyvédi tanács csak az ügyvédek által maguk közül választott tagokból áll.

45 A szakmai szervezet által megállapított díjszabás mindazonáltal állami jelleget ölthet magára, különösen akkor, ha e szervezet tagjai az érintett gazdasági szereplőktől független szakértők, akiket a törvény arra kötelez, hogy a díjszabásokat oly módon rögzítsék, hogy ne csak az ágazat őket kijelölő vállalkozásainak vagy vállalkozások társulásainak érdekeit vegyék figyelembe, hanem a közérdeket, illetve más ágazatok vállalkozásainak és a szóban forgó szolgáltatás felhasználóinak érdekeit is (2014. szeptember 4-i API és társai ítélet, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 és C-208/13, EU:C:2014:2147, 34. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

46 Annak biztosítása érdekében, hogy valamely szakmai szervezet tagjai ténylegesen a közérdeket tiszteletben tartva járjanak el, a törvénynek kellő pontossággal meg kell határoznia e közérdek kritériumait, az állam részéről pedig tényleges ellenőrzésnek, valamint olyan hatáskörnek kell fennállnia, amelynek keretében végső soron az állam hozza meg a döntéseket (lásd ebben az értelemben: 2014. szeptember 4-i API és társai ítélet, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 és C-208/13, EU:C:2014:2147, 41. pont).

47 A jelen esetben az alapügyben alkalmazandó szabályozás nem tartalmaz egyetlen olyan pontos kritériumot sem, amely biztosíthatná, hogy az ügyvédi munkadíjaknak a legfelsőbb ügyvédi tanács által meghatározott minimális összegei méltányosak legyenek, továbbá hogy azokat a közérdek tiszteletben tartása igazolja. Különösen, e szabályozás nem ír elő egyetlen olyan feltételt sem, amely megfelelne a Varhoven administrativen sad (legfelsőbb közigazgatási bíróság, Bulgária) által a 2016. július 27-i ítéletében megfogalmazott azon követelményeknek, amelyek többek között a polgároknak és a jogi

személyeknek a szakszerű jogi segítséghez való hozzáférésére, valamint annak szükségességére vonatkoznak, hogy megelőzzék a nyújtott szolgáltatások minőségének romlásával kapcsolatos bármilyen kockázatot.

48 Másodszor, ami azt a kérdést illeti, hogy a bolgár állami hatóságok az ügyvédi munkadíj minimális összegének meghatározásával kapcsolatos hatásköreiket átruházták-e magán gazdasági szereplőkre, a Bíróság rendelkezésére álló iratanyagból kitűnik, hogy a legfelsőbb ügyvédi tanács e minimális összegeket meghatározó rendeletei felett az állami hatóságok által gyakorolt egyedüli ellenőrzést az jelenti, amelyet a Varhoven administrativen sad (legfelsőbb közigazgatási bíróság) gyakorol, és amely arra a kérdésre korlátozódik, hogy e rendeletek összhangban vannak-e a bolgár alkotmánnyal és jogszabályokkal.

49 A fentiekből következik, hogy mivel nincsenek olyan rendelkezések, amelyek biztosíthatnák, hogy a legfelsőbb ügyvédi tanács olyan közhatalmi szervként járjon el, amely az állam tényleges ellenőrzése alatt és végső soron az államot megillető döntéshozatali hatáskör mellett a közérdek érvényesítése céljából munkálkodik, a legfelsőbb ügyvédi tanácshoz hasonló szakmai szervezetet az EUMSZ 101. cikk értelmében vállalkozások társulásának kell tekinteni akkor, amikor az ügyvédi munkadíj minimális összegét meghatározó rendeleteket fogad el.

50 Másfelől ahhoz, hogy az uniós versenyszabályok alkalmazandók legyenek az alapügyben irányadó szabályozásra, szükséges, hogy e szabályozás alkalmas legyen arra, hogy korlátozza a belső piacon fennálló versenyt (lásd analógia útján: 2014. szeptember 4-i API és társai ítélet, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 és C-208/13, EU:C:2014:2147, 42. pont).

51 E tekintetben meg kell állapítani, hogy az alapeljárásban alkalmazandóhoz hasonló nemzeti szabályozás által kötelezővé tett minimális összegű ügyvédi munkadíjak akként történő rögzítése, hogy az megakadályozza a jogi szolgáltatásokat nyújtó többi személyt abban, hogy az e minimális összegnél alacsonyabb összegű díjazást kössenek ki, egyenértékű az előírt minimális díjszabások horizontális rögzítésével (lásd ebben az értelemben: 2014. szeptember 4-i API és társai ítélet, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 és C-208/13, EU:C:2014:2147, 43. pont).

52 Az eddigi megfontolásokra tekintettel meg kell állapítani, hogy az alapeljárásban alkalmazandóhoz hasonló olyan nemzeti szabályozás, amely egyrészt nem teszi lehetővé az ügyvéd és az ügyfele számára, hogy olyan összegű díjazásban állapodjanak meg, amely alacsonyabb a legfelsőbb ügyvédi tanácshoz hasonló ügyvédi szakmai szervezet által elfogadott rendeletben megállapított minimális összegnél, annak terhe mellett, hogy ezen ügyvéddel szemben fegyelmi eljárás indul, másrészt pedig nem engedi meg a bíróságnak, hogy az e minimális összegnél alacsonyabb összegű munkadíj megtérítését rendelje el, alkalmas arra, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében korlátozza a belső piacon fennálló versenyt.

53 Ugyanakkor meg kell állapítani, hogy az alapügyben alkalmazandó, vállalkozások társulásának olyan döntését kötelezővé tevő nemzeti szabályozás, amelynek célja, illetve hatása a verseny korlátozása, vagy a felek, illetve az egyik fél cselekvési szabadságának korlátozása, nem esik szükségszerűen az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésével összefüggésben értelmezett EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében előírt tilalom hatálya alá (2014. szeptember 4-i API és társai ítélet, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 és C-208/13, EU:C:2014:2147, 46. pont).

54 E rendelkezések egyedi esetben történő alkalmazásakor ugyanis mindenekelőtt azt az általános közeget kell figyelembe venni, amelyben a vállalkozások szóban forgó társulása meghozta a döntést, vagy amelyben az kifejti a hatását, és különösen a célkitűzéseit kell megvizsgálni. Ezt követően azt kell megvizsgálni, hogy az e döntésből eredő versenykorlátozó hatások elválaszthatatlanul kapcsolódnak-e az említett célkitűzések eléréséhez (2002. február 19-i Wouters és társai ítélet, C-309/99,

EU:C:2002:98, 97. pont; 2013. július 18-i Consiglio Nazionale dei Geologi ítélet, C-136/12, EU:C:2013:489, 53. pont; 2014. szeptember 4-i API és társai ítélet, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 és C-208/13, EU:C:2014:2147, 47. pont).

55 Ebben az összefüggésben ellenőrizni kell, hogy az alapeljárásban alkalmazandó szabályok által ekként előírt korlátozások arra a mértékre szorítkoznak-e, amely a jogszerű célok megvalósításához szükséges (2006. július 18-i Meca-Medina és Majcen kontra Bizottság ítélet, C-519/04 P, EU:C:2006:492, 47. pont; 2013. július 18-i Consiglio Nazionale dei Geologi ítélet, C-136/12, EU:C:2013:489, 54. pont; 2014. szeptember 4-i API és társai ítélet, C-184/13–C-187/13, C-194/13, C-195/13 és C-208/13, EU:C:2014:2147, 48. pont).

56 Ugyanakkor a Bíróságnak a rendelkezésére álló iratanyag alapján nem áll módjában mérlegelni, hogy az alapeljárásban alkalmazandóhoz hasonló olyan szabályozás, amely nem teszi lehetővé az ügyvéd és az ügyfele számára, hogy olyan összegű díjazásban állapodjanak meg, amely alacsonyabb a legfelsőbb ügyvédi tanácshoz hasonló ügyvédi szakmai szervezet által elfogadott rendeletben megállapított minimális összegnél, szükségesnek tekinthető-e valamely jogszerű cél megvalósításához.

57 A kérdést előterjesztő bíróság feladata, hogy azon átfogó összefüggésekre tekintettel, amelyek mellett a legfelsőbb ügyvédi tanács által elfogadott rendeletet megalkották, illetve az kifejti hatásait, mérlegelje, hogy az alapeljárásban vizsgált korlátozásokat előíró szabályok a rendelkezésére álló valamennyi releváns adat alapján olyannak tekinthetők-e, mint amelyek szükségesek e cél megvalósításához.

58 Az eddigiekre tekintettel az első, második és harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésével együttesen értelmezett EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését akként kell értelmezni, hogy az alapeljárásban alkalmazandóhoz hasonló olyan nemzeti szabályozás, amely egyrészt nem teszi lehetővé az ügyvéd és az ügyfele számára, hogy olyan összegű díjazásban állapodjanak meg, amely alacsonyabb a legfelsőbb ügyvédi tanácshoz hasonló ügyvédi szakmai szervezet által elfogadott rendeletben megállapított minimális összegnél, annak terhe mellett, hogy ezen ügyvéddel szemben fegyelmi eljárás indul, másrészt pedig nem engedi meg a bíróságnak, hogy az e minimális összegnél alacsonyabb összegű munkadíj megtérítését rendelje el, alkalmas arra, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében korlátozza a belső piacon fennálló versenyt. A kérdést előterjesztő bíróság feladata megvizsgálni, hogy az ilyen szabályozás a konkrét alkalmazási módjaira tekintettel valóban megfelel-e jogszerű céloknak, az ekként előírt korlátozások pedig arra szorítkoznak-e, ami szükséges e jogszerű célok megvalósításának biztosításához.

Az ötödik és hatodik kérdés

59 Ötödik és hatodik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kívánja megtudni, hogy az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésével és a 77/249 irányelvvel együttesen értelmezett EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését akként kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az alapeljárásban alkalmazandóhoz hasonló olyan nemzeti szabályozás, amelynek értelmében jogtanácsosi képviselet esetén a jogi személyeket és az egyéni vállalkozókat megilleti az ügyvédi díjnak a nemzeti bíróság által elrendelt megtérítése.

60 E tekintetben elegendő megállapítani, hogy a szóban forgó szabályozás nem tekinthető úgy, mint amely előírja vagy előnyben részesíti az EUMSZ 101. cikkel ellentétes kartellek kötését, vagy az ilyen kartellek hatását erősíti.

61 Következésképpen az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésével nem ellentétes az alapeljárásban alkalmazandóhoz hasonló olyan nemzeti szabályozás, amelynek értelmében jogtanácsosi képviselet esetén a jogi személyeket és az egyéni vállalkozókat megilleti az ügyvédi díjnak a nemzeti bíróság által elrendelt megtérítése.

62 Ezenkívül, mivel a 77/249 irányelv nem tartalmaz egyetlen olyan rendelkezést sem, amely a jogi szolgáltatásokat nyújtó személyek díjazásának bíróság által elrendelt megtérítését szabályozná, meg kell állapítani, hogy az említett nemzeti szabályozás nem tartozik a 77/249 irányelv hatálya alá sem.

63 Az eddigi megfontolásokra tekintettel az ötödik és hatodik kérdésre azt a választ kell adni, hogy az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésével és a 77/249 irányelvvel együttesen értelmezett EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését akként kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az alapeljárásban alkalmazandóhoz hasonló olyan nemzeti szabályozás, amelynek értelmében jogtanácsosi képviselet esetén a jogi személyeket és az egyéni vállalkozókat megilleti az ügyvédi díjnak a nemzeti bíróság által elrendelt megtérítése.

A hetedik kérdésről

64 Hetedik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kívánja megtudni, hogy a 2006/112 irányelvet akként kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az alapeljárásban alkalmazandóhoz hasonló olyan nemzeti szabályozás, amelynek értelmében a héa a nyilvántartásba vett ügyvédek munkadíjának elválaszthatatlan részét képezi, aminek következtében e munkadíjak a héa jogcímén kettős adóztatás alá tartoznak.

65 A 2006/112 irányelv 78. cikke első bekezdésének a) pontja szerint az adóalap magában foglalja többek között az adókat, vámokat, díjakat, illetékeket és más kötelező jellegű befizetéseket, kivéve magát a héát.

66 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében ellentétes a közös héarendszer alapját képező adósemlegesség elvével, ha az adóalanyok gazdasági tevékenységének adóztatása kettős adóztatást eredményez (lásd ebben az értelemben: 2009. április 23-i Puffer ítélet, C-460/07, EU:C:2009:254, 46. pont; 2012. március 22-i Klub ítélet, C-153/11, EU:C:2012:163, 42. pont).

67 A jelen ügyben, mivel a kérdést előterjesztő bíróság a C-427/16. sz. ügyben benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelemben megállapította, hogy az alapeljárásban alkalmazandó nemzeti szabályozás következtében az ügyvédi munkadíjakra kétszeresen kerül kivetésre a héa, az ilyen jellegű szabályozás nincs összhangban sem a 2006/112 irányelv 78. cikke első bekezdésének a) pontjával, sem pedig a közös héarendszer alapját képező adósemlegesség elvével.

68 E feltételek mellett a hetedik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2006/112 irányelv 78. cikke első bekezdésének a) pontját akként kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az alapeljárásban alkalmazandóhoz hasonló olyan nemzeti szabályozás, amelynek értelmében a héa a nyilvántartásba vett ügyvédek munkadíjának elválaszthatatlan részét képezi, amennyiben ennek következtében e munkadíjakra kétszeresen kerül kivetésre a héa.

A költségekről

69 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (első tanács) a következőképpen határozott:

1) **Az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésével együttesen értelmezett EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését akként kell értelmezni, hogy az alapeljárásban alkalmazandóhoz hasonló olyan nemzeti szabályozás, amely egyrészt nem teszi lehetővé az ügyvéd és az ügyfele számára, hogy olyan összegű díjazásban állapodjanak meg, amely alacsonyabb a Vissh advokatski savethez (legfelsőbb ügyvédi tanács, Bulgária) hasonló ügyvédi szakmai szervezet által elfogadott rendeletben megállapított minimális összegnél, annak terhe mellett, hogy ezen ügyvéddel szemben fegyelmi eljárás indul, másrészt pedig nem engedi meg a bíróságnak, hogy az e minimális összegnél alacsonyabb összegű munkadíj megtérítését rendelje el, alkalmas arra, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése értelmében korlátozza a belső piacon fennálló versenyt. A kérdést előterjesztő bíróság feladata megvizsgálni, hogy az ilyen szabályozás a konkrét alkalmazási módjaira tekintettel valóban megfelel-e jogszerű céloknak, az ekként előírt korlátozások pedig arra szorítkoznak-e, ami szükséges e jogszerű célok megvalósításának biztosításához.**

2) **Az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésével és az ügyvédi szolgáltatásnyújtás szabadsága tényleges gyakorlásának elősegítéséről szóló, 1977. március 22-i 77/249/EGK tanácsi irányelvvel együttesen értelmezett EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését akként kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az alapeljárásban alkalmazandóhoz hasonló olyan nemzeti szabályozás, amelynek értelmében jogtanácsosi képviselet esetén a jogi személyeket és az egyéni vállalkozókat megilleti az ügyvédi díjnak a nemzeti bíróság által elrendelt megtérítése.**

3) **A közös hozzáadottértékadó-rendszerről szóló, 2006. november 28-i 2006/112/EK tanácsi irányelv 78. cikke első bekezdésének a) pontját akként kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az alapeljárásban alkalmazandóhoz hasonló olyan nemzeti szabályozás, amelynek értelmében a hozzáadottérték-adó a nyilvántartásba vett ügyvédek munkadíjának elválaszthatatlan részét képezi, amennyiben ennek következtében e munkadíjakra kétszeresen kerül kivetésre a hozzáadottérték-adó.**

Aláírások

i — A jelen szöveg 42. pontjában és rendelkező részében az első elektronikus közzétételt követően nyelvi módosítás történt.